Tuinpark Buitenzorg

Natuurlijk tuinieren

Verslag

Amsterdam, herfst 2022

Tuinpark Buitenzorg

Natuurlijk Tuinieren

verslag

geschreven door

Gerrit Mol

(op persoonlijke titel)

Amsterdam, september 2022

Omwille van privacy en omdat dit verslag wellicht ook via internet wordt gepubliceerd, is ervoor gekozen om de namen van tuinders van Buitenzorg in dit verslag alleen met voornaam en tuinnummer te noemen.

Inhoud

1. Anarchistisch begonnen. *Een beknopte geschiedenis van Buitenzorg* 7

2. Anarchistisch? *Het prille begin van natuurlijk tuinieren* 11

3. Begonnen! *Onze start van het Traject Keurmerk Natuurlijk Tuinieren* 15

Coronatijd 19

Een ander begin 20

Bijlage: Natuureducatie op Buitenzorg 27

Jan Hoeksel op zijn volkstuin op Buitenzorg in januari 1990 (foto: Richard de Jonge / De Telegraaf)

1.
Anarchistisch begonnen
Een beknopte geschiedenis van Buitenzorg

Tuinpark Buitenzorg is officieel opgericht op 19 juli 1917, als vierde 'Afdeling' van de Bond van Huurders van Volkstuinen, zoals de Amsterdams Bond van Volkstuinders tot 1925 heette.

We schrijven dit verslag in de zomer van 2022. Tuinpark Buitenzorg bestaat nu dus 105 jaar, en is gedurende die tijd nooit van plaats veranderd. Er zijn tuinparken in Amsterdam die bijna net zo oud zijn als Buitenzorg, maar die zijn in de loop der tijd allemaal verplaatst. Sommige zelfs tweemaal. Ze zijn op een andere plek opnieuw begonnen. Buitenzorg heeft wat dat betreft dus een unieke positie.

Er zijn volkstuinparken die al bestonden voor de oprichting in 1917 van 'De Bond' en die wat ouder waren dan ons complex. Die tuinparken bestaan niet meer of naar een andere plek verhuisd. Daarmee is Buitenzorg dus het oudste volkstuincomplex van Amsterdam, in de zin dat dit tuinpark zich het langst op dezelfde plek bevindt.

Hoe is Buitenzorg ontstaan? Daar ligt een anarchistische daad aan ten grondslag.
In 1917 werd het W.H. Vliegenbos in Amsterdam geopend. Niet een stadspark, maar een stadsbos. Het was vanaf het begin de bedoeling dat het een bos zou worden.[1]
Ook de naastgelegen woonwijk 'Vogeldorp' werd in die periode gebouwd en in gebruik genomen. Ontworpen als een zogeheten tuindorp, in de geest van Ebenezer Howard. Aanvankelijk bedoeld voor noodwoningen, voor de duur van zo'n 25 jaar, heeft Vogeldorp tegenwoordig een permanente en beschermde status.
Tussen Vliegenbos en Vogeldorp was een grote groenstrook waar op dat moment geen bestemming aan was gegeven. Het terrein hoorde bij de fabriek Ketjen, sinds 1900 op die plek in Amsterdam Noord gevestigd. Dit was toentertijd, in 1917, nog een volledig chemische fabriek, er werd vitrioololie oftewel zwavelzuur geproduceerd. De strook grond was gereserveerd voor eventuele uitbreidingen en lag braak.
Het was een periode van grote armoede, mede als gevolg van de Eerste Wereldoorlog.

Jan Hoeksel, een werknemer van Ketjen, zag het braakliggende terrein en zocht het hoogste punt op. Daar maakte hij een stuk grond van zo'n 300 vierkante meter vrij en schoon van onkruid. Hij begon er een tuin om groente te verbouwen. Een nutstuin.

Het voorbeeld van Jan Hoeksel werd al snel gevolgd en binnen de kortste keren waren er een heleboel volkstuinen. De fabriek werd benaderd en de directie vond het goed. Een volkstuinencomplex in de voortuin van een chemische fabriek, daar zagen ze toen ook al de propagandistische voordelen van. De tuinen liepen door tot op het terrein van de fabriek. En dichtbij de fabriek mochten alleen aardappelen verbouwd worden. Een oude tuinder, die hier al heel lang tuinierde, heeft eens verteld dat dat kwam omdat aardappelen geen (of moeilijk) schadelijke stoffen opnemen. Die zitten wel in de plant. Het is een nachtschade, en daarmee sowieso giftig. Maar het gif zit in de plant en komt niet in de knollen van de aardappelen. Bij de aanleg van de weg naar de Ketjen-fabriek en bij de oprichting van ons park is de huidige vorm en maatvoering van het tuincomplex ontstaan. De toen aan de wandelpaden gegeven namen, zoals Irislaan en Rozenlaan, zijn nog steeds in gebruik.

Op tuin 57, de plek waar Jan Hoeksel ooit zijn groententuin begon, vinden we nog een hele oude perenboom waarvan het verhaal gaat dat Jan Hoeksel die nog zelf heeft geplant. Nu heeft Jan Hoeksel heel erg lang een tuin op Buitenzorg gehad. Hij heeft verschillende functies binnen het afdelingsbestuur bekleed. Het is dus heel goed mogelijk. Hoe dan ook, we koesteren die plek én die perenboom.
Om te nuanceren dat het met die ‘anarchie’ op ons tuinpark ook wel weer meevalt, nog een klein verhaal over het begin van Buitenzorg. Dichtbij de fabriek stond een charmant, pittoresk huisje van een mevrouw. Zij was een vriendin van koningin Wilhelmina. Laatstgenoemde woonde af en toe een kerkdienst op de Niewendammerdijk bij. (In een ander verhaal is het de kerk op het Zwanenburgplein.)
Na afloop van de kerkdienst kwam Wilhelmina heel af en toe een kopje thee bij die vriendin in het tuinhuis op Buitenzorg drinken. Bij de herindeling van het park, is het huisje verplaatst naar wat nu tuin 49 is. Het bouwsel was aardig in verval geraakt en is zo'n tien jaar geleden met veel zorg en aandacht hersteld. Ook hier waken we over. Het heet nog steeds ‘het Wilhelminahuisje’.

Het gemeentebestuur was in 1917 'idealistisch en praktisch' ingesteld en beijverde zich dan ook voor het ontwikkelen van meer volkstuinen. ‘Laat het volk zelf groente kweken.’
Amsterdam Voedselpark, een kreet die je anno 2022 weer veel hoort.
Veel van de volkstuinen zijn dan ook rond deze tijd ontstaan. En al snel ontstond zo de Bond van Volkstuinders. Niet alle volkstuinparken in Amsterdam zijn daarbij aangesloten.

Veel van de voorgaande verhalen zijn van mond tot mond overgeleverd. Dit komt omdat omstreeks 1980 een brand in ons Verenigingsgebouw zowel 'de inkoop' als de bestuurskamer in de as heeft gelegd. Daarbij is ons archief in vlammen opgegaan. Een deel van onze stukken is nog terug te vinden in het archief van de Bond van Volkstuinders, maar ook dat is verre van compleet. Toen het net gebeurd was had niemand zin om de geschiedenis opnieuw vast te leggen. En toen we dat later toch gingen proberen, waren er al heel veel oude tuinders verdwenen, was er al veel vernietigd. Weggegooid.

Wat duidelijk is, is dat er al, nog vóór de officiële oprichting van Buitenzorg tuinen op deze grond in gebruik waren. Dat het begon met Jan Hoeksel die een spa in de grond stak. En dat we nog steeds op deze plek met heel veel plezier verder gaan.
De Jan Hoekseltuin, onze grootse openbare groene ruimte, direct achter de hoofd-ingang, is een eerbetoon. Tijdens het eeuwfeest van Buitenzorg, in 2017, hebben we daar 'in de geest van Wilhelmina' een laagstam appelboom geplant. Opdat deze boom net zo oud moge worden als de perenboom op tuin 57.

Ter gelegenheid van het Eeuwfeest van Tuinpark Buitenzorg plant 'Koningin Wilhelmina' op 30 april 2017 een fruitboom in de Jan Hoekseltuin van Buitenzorg. (Foto: Peter Schat)

Henk Westra met kruiwagen.

Hetzelfde paadje (in 2022) als hierboven.

[1] 100 JAAR VLIEGENBOS - Een uitgave van Stichting W.H. Vliegenbos, 2012 ISBN/EAN 978-90-819144-06
Dit jubileumboek is in te zien in het Verenigingsgebouw van Tuinpark Buitenzorg.

2.
Anarchistisch?
Het prille begin van natuurlijk tuinieren

Voordat we als Tuinpark Buitenzorg officieel het AVVN-traject 'Natuurlijk Tuinieren' ingingen, hadden we al de nodige stappen gezet.
Onze manier van natuurlijk tuinieren is rond 1990 vrij spontaan ontstaan. Al had dat toen nog geen officiële status en benoemden we het niet zo, de hang naar meer natuurlijk tuinieren is toen wel degelijk begonnen. Dat had een duidelijke reden. In die tijd kreeg Buitenzorg namelijk heel veel nieuwe tuinders.
Eind jaren tachtig hadden we veel tuinders van rond de 70 jaar. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat er in vrij korte tijd veel tuinen vrij kwamen.
Hoewel er vroeger, zo totaan midden jaren tachtig, nog veel binnen families werd getuinierd nam ook die gewoonte steeds meer af. Er kwamen meer, vooral vrij jonge tuinders met andere ideeën dan die van de wat meer traditionele tuinders.

De dichter/schrijver Simon Vinkenoog en zijn vrouw Edith vonden hier in het begin van 1991 hun plek, op tuin 25, en in hun kielzog kwamen er meerdere vrienden en bekenden op de tuin. Onbeheerde volkstuinen lagen er toen voor het uitkiezen.
Het is ook in deze periode dat het verplicht 'zwarte grond' voor je heg hebben werd losgelaten.
Hadden we in het begin nog verschillende 'nutstuinders', veel van de tuinen werden meer en meer ingericht op recreatief gebruik. Daarbij was er bij veel nieuwe tuinders de behoefte om intensiever mét de natuur te tuinieren. Dit betekende dat de tuinen wat verrommelden om de fauna meer leefruimte te geven. Het uitleggen waarom een takkenwal nuttig is, waarom je niet elk plantje onmiddellijk omschoffelt maar wacht tot je kan zien wat het is – weghalen kan altijd nog – was begonnen.

In de jaren negentig kreeg Buitenzorg ook de naam dat alles er maar mocht en kon. Buitenzorg werd op een gegeven moment 'Klein Ruigoord' genoemd. Het was een vrijgevochten, ongeorganiseerd zooitje. Het kostte ook best wat moeite om mensen te overtuigen dat er tussen verwaarlozing en natuurlijk beheer nog een wereld van verschil zit. De een, de traditionele volkstuinder, zag een steeds grotere verwildering. De ander zag een steeds grotere diversiteit aan planten, dierenleven en een natuurlijke habitat ontstaan.

En jazeker, het is ook waar dat we aan verschillende mensen die zelf zeiden dat ze 'natuurlijk tuinierden', moesten uitleggen dat je dan wel degelijk moest tuinieren. Dat 'de boel de boel laten' niet natuurlijk is en weinig met tuinieren heeft te maken.

We hadden dan wel de naam dat we anarchistisch waren, maar er waren beslist regels en we kenden normen en waarden, en we maakten wel degelijk afspraken met mensen. En ja, het was heel moeilijk om bij mensen, die dachten dat ze niets hoefden te doen, dat alles er toch in te krijgen.
Omdat planten en tuinhuisjes bezit worden van mensen die een tuin op ons park nemen, is het ook moeilijk om mensen die niets willen, die hun tuin (blijkbaar) alleen voor recreatieve doeleinden willen gebruiken en die hun tuin ernstig verwaarlozen, weer van het complex af te krijgen. De ervaring leert ook dat deze mensen het zelden lang volhouden. Het is echt meer werk dan ze dachten. En de buren, het bestuur en andere tuinders laten duidelijk merken dat ze niet van verwaarloosde tuinen houden.

Hoe zwaar verwaarloosd een tuin ook was of is: natuurlijk tuinieren leert ons dat je steeds opnieuw moet en kan beginnen. En dat het resultaat op den duur bevredigend is.

De Bond van Volkstuinders in Amsterdam organiseerde elk jaar een tuinkeuring. En daar we niet alleen bekend wilden staan als het complex dat zich aan geen enkele regel hield en nergens aan meedeed, *de bonte hond*, hebben we ons opgegeven. De jury heeft zijn ogen uitgekeken en gaf ons tenslotte toch maar een 'trofee', domweg omdat we mee hadden gedaan. Het volkstuinpark met de zwartste aarde, met alle heggen op gelijke hoogte en met de meest aangeharkte tuinen won de prijs. Daar moesten we maar eens gaan kijken hoe het moest.

Een maand later organiseerde het IVN (zie hun website, érg leerzaam) in hun hoofdkantoor vlak naast de Hortus een bijeenkomst over natuurlijk tuinieren en de toekomst van het tuinieren, waaronder het volkstuinieren.
Simon Vinkenoog mocht er gedichten voorlezen en hij las er misschien wel zijn 'Ode aan Buitenzorg' voor. De juryleden zaten vooraan bij het congres. Er verscheen een spreker ten tonele en die legde uit wat in zijn ogen goed tuinieren was. Hij zei, tot grote verbijstering van veel aanwezige volkstuinders: "Neem nou zo'n prachtig klein parkje als Tuinpark Buitenzorg. Wat dáár aan natuurlijk leven voor komt, wat daar aan vogels, vlinders, insectenleven, planten alsook oude, mooie bomen mogelijk is!"

En hij concludeerde: "Het is fijn om te zien dat de natuur elk stukje dat haar geboden wordt vaak onmiddellijk in gebruik neemt. Soms iets te snel, maar als je het beheert dan lukt het."

Zo leerden we die middag dat we dus niet zozeer anarchistisch waren, maar de voorhoede van een nieuwe manier van tuinieren.
En ja, voor natuurlijk tuinieren moet je natuurlijk wél tuinieren.

Dergelijke ervaringen hebben zowel de tuinders als het bestuur aangemoedigd om ons nóg meer in te zetten voor een meer natuurlijke manier van tuinieren.
Bij de Bond van Volkstuinders hebben we geregeld de vraag neergelegd wanneer we op konden gaan voor het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren van het AVVN. Dat moest betaald worden en er was beperkt plek bij het AVVN. Uiteindelijk kregen we het heugelijke bericht dat we een versneld traject zouden kunnen en mogen gaan doorlopen.

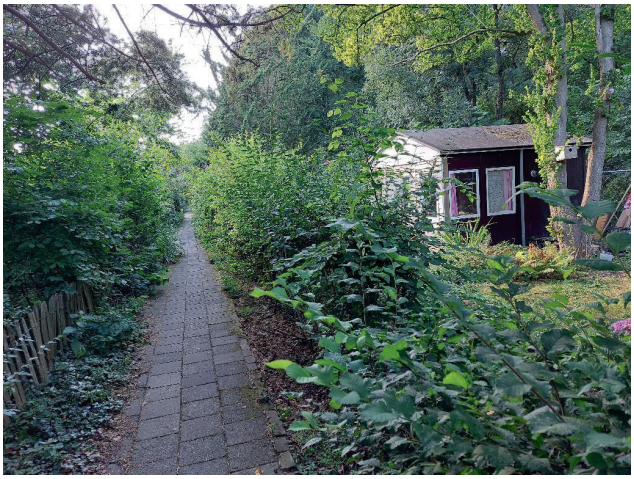

Tuin 15, ongeveer toen en ongeveer nu

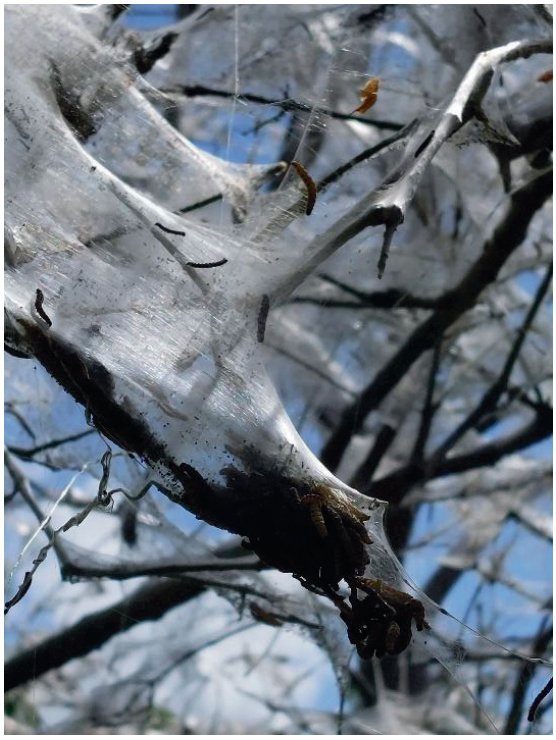

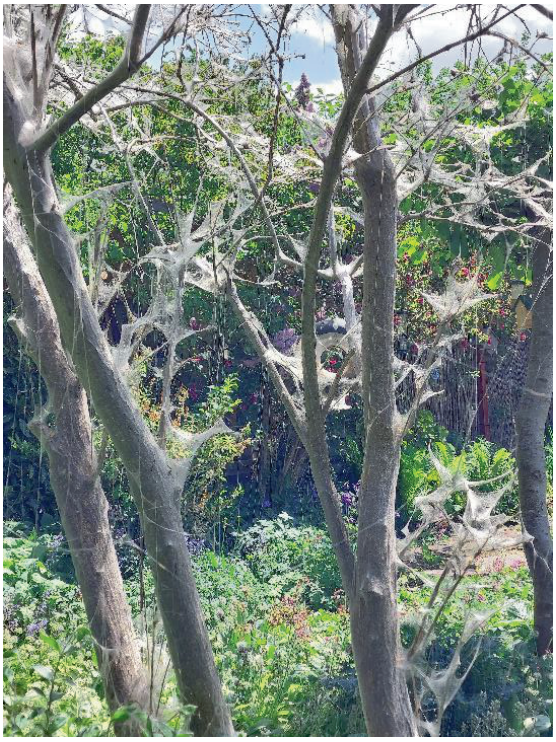

Spinselmot in de Kardinaalsmuts

3.
Begonnen!

Onze start van het traject Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren

Begin 2019 kregen we van de Bond van Volkstuinders Amsterdam te horen dat we in aanmerking kwamen voor een versneld traject 'Natuurlijk Tuinieren' van het AVVN. Bert Kuit heeft zich daar enorm voor ingespannen, en we waren samen met hem heel blij dat dit mogelijk was.

In het voorgaande heeft u al kunnen lezen dat we ons voor die tijd al bezig hebben gehouden met wat natuurlijk tuinieren was, en wat we daarbij nodig hadden. We realiseerden ons ook dat we alle hulp konden gebruiken die we konden krijgen. Van het AVVN, van de Bond van Volkstuinders en uiteraard ook van onze eigen tuinders.

We kregen een eerste verkennend gesprek met Herman Vroklage van het AVVN. Herman bracht ons vervolgens in contact met de vaste begeleider tijdens dit proces. Zo maakten we kennis met Roos Broersen. Roos bracht haar eerste werkbezoek aan Buitenzorg op 12 oktober 2019.

Onze werkgroep Natuurlijk Tuinieren bestond aanvankelijk uit:
Irene *(tuin 14)*, die de algemene coördinatie op zich nam.
Marianne *(tuin 18)*, als notulist.
Voor vragen over het groen waren Sonja *(tuin 43)* en Gerrit *(tuin 91)* toegetreden.
Voor hand- en spandiensten was Peter *(tuin 1)* bij de club gehaald.
Daarnaast waren Katja *(tuin 83)* als contactpersoon vanuit het Verenigingsgebouw en onze 1e secretaris Imke *(tuin 47)* namens het bestuur erbij betrokken.

We maakten met Roos een rondgang over de tuin, we hadden een eerste verkennend gesprek en we kwamen tot een eerste opzet van wat wij van plan waren te gaan doen. Roos legde uit wat voor het AVVN belangrijke punten waren en stuurde ons een eerste begeleidingsbrief met daarin de afspraken en de prioriteiten.

Vol goede moed gingen we aan de slag.

We maakten een overzicht van de plekken waar de Werkgroep Natuurlijk Tuinieren aan de slag zou kunnen. Welke delen van ons complex vielen onder de noemer 'algemeen groen'? En wat zouden we daarmee dan kunnen doen?

Let op: de onderstaande tekst, die cursief is afgedrukt, is een eerste poging, ergens in 2018, om iets van een plan op papier te krijgen. En als het u warrig lijkt, dan komt dat omdat het ook warrig ís.

We schreven destijds:

Hoe gaan we Natuurlijk Tuinieren handen & voeten geven?
• We maken eerst een ronde over het terrein om te inventariseren wat we aan algemeen groen hebben (zwakke en sterke punten benoemen). Daarbij brengen we bijzondere bomen en struiken in kaart. Het idee bestaat om een speciale bomenroute uit te zetten.
• De commissie maakt een beplantingsplan. Om te beginnen voor De Jan Hoekseltuin. En vervolgens voor het Ketjenplantsoen en overige groengebieden.
• De Jan Hoekseltuin wordt een bij- en vlindertuin. Er komen borden met informatie over bijen en vlinders en de beplanting die voor hen belangrijk is.
• Achter de kleine vijver is een ruimte gemaakt om een natuurlijke imker met bijenvolk onderdak te geven.
• De groepen algemeen werk gaan werken volgens het beplantingsplan en het onderhoud dat hiervoor nodig is. In samenwerking met een lid van de commissie. Te beginnen met een groep voor de Jan Hoekseltuin. Kennis van en ervaring met natuurlijk groen breiden we gefaseerd uit naar alle werkgroepen en alle algemeen groengebieden.

Welke delen van/op Buitenzorg komen in aanmerking voor de aanpak Natuurlijk Tuinieren? En waar kunnen we op den duur samen werken met onze buren: Vliegenbos, Vogeldorp, Bredero College, Groenbeheer in Noord, Albemarle, Museum De Noord.

Plekken op Buitenzorg:
– De Jan Hoekseltuin.
*Hierin kennen we de volgende plekken waar we aan (in) kunnen werken. (Elk gedeelte van deze tuin is gemerkt met een *)*
*– *Buxusvak bij ingang. (Met bord) en *Buxusvak met mededelingenbord (Campanulaveld) (voor kleine bijen), *Buxusvak bij gashok (Tulpen), *Buxusvak bij gedichtenbord (Koeienogen e.d.)*

*– *Het zitje van housnippers, *De verborgen hut, *De kleine vijver (met daaraan vast de schutting met de bijenvolken), *Rond het insectenhotel, *Verhoogde bak bij gashok, *Verhoogde bak bij insectenhotel (Kruiden, verhoogde bak naast bijenplek. (1-jarigen), *Verhoogde Bak Willem de Haan, *Rond de twee beuken hagen. (Vrij groot), *Onder de Europese Acer, *Voor Café Mol, *Het Simon Vinkenoog Theater Bij De Boom, *Achter de schuur (compost en opslag), *De schuur/winkel,*
*De jeu-de-boules-baan, *Het hek met de rozen.*

– Het idee bij herbeplanten is dat we grote groepen gebruiken. Deze moeten nuttig zijn voor bijen en vlinders, maar ook tast, geur, geluid.
– Meer insecten lokken met bijv. een nestelkast van metselbijen.
Een pomp in een vijver die werkt op zonlicht. Met schuif/of draaibaar.
– Kennis delen met bezoekers d.m.v. mededelingenborden met uitleg. (Uniform maken op hele tuin.)

Andere stukken algemeen terrein waaraan gewerkt zal gaan worden.
We gaan proberen om thematuinen te ontwikkelen.
– Tegenover tuin 1: nu rozen, misschien een varen-tuin. Wat doen we met de beelden van Christine Beekhuis? Rozen herplanten in het bloemenlint in het grasveld?
– Het grasveld achter de kantine. Achter de gestapelde muur een bloemenlint?
Te beginnen met bijv. 6 bakken (3 tafels). Eventueel afgeschermd in extra / beschermende kas.
– Bij nieuwbouw van kas achter clubhuis een deel extra bouwen voor kweek?

– De vier vakken van het Ketjenplantsoen.
– Willem van de Vissersdijkbank: Een zomerborder?
– Grietje Westrabank: Levende wilgen verstop-pad en wilgenbank?
– Dhr. Bontekoebank: Rododendrons en zuurminnende planten.
– De Toekomstbank. Wilg. Struiken.
– Het grasveld bij de achterpoort. Als het lukt om de grote coniferen daar weg te krijgen.
- Plant daar nog extra fruitbomen. Er staan er al enkele. In aangrenzende tuin.
- Plant er bessenstruiken. Maar een verhoogde bak voor aardbeien.
Het zou misschien aardig zijn om daar het beeld uit de Jan Hoekseltuin van Rob Ligtvoet te herplaatsen. Het bestaande keramiek van Rob daar ook plaatsen. Nina heeft nog meer.
-De Rob Ligtvoet Fruittuin. Of iets anders? Plannen moeten uitvoerbaar zijn.
-Het driehoekige stuk tegen het hek. Eerste pad vanaf de ingang.

- Het driehoekige stuk tegen het hek. Tweede pad vanaf de ingang.
- Tuin 98a en tuin 98. ('Jaaptuin' en de toilettuin/takken-opslag/compostbakken.)
Maak van 98a een kaboutertuin (en gebruik ook het achterpad daarbij).
- Maken we van het achterpad een natuurpad? Hoe haalbaar is dat? Praktisch?!

Dit na goedkeuring en instemming van bestuur. En daarna door leden.

Wat in bovenstaand verhaal opvalt, is het verlangen om heel veel te gaan doen, maar ook dat er weinig tot niets gezegd wordt over hoe dat dan aan te pakken. Wie moet wat doen? Wie bepaalt wat?
Plannen maken is één ding, ze uitvoeren, of ze laten uitvoeren, of ze 'samen met anderen' uitvoeren is toch echt iets heel anders. En dat bleek in de praktijk ook moeilijk.

Er wordt in onze eerste tekst wel gerept over samenwerken met de mensen die het Algemeen Werk begeleiden, maar dan als 'bovenstaande' partij. De commissie beslist en 'de anderen' voeren dat uit. Overleggen, het communiceren blijkt heel erg moeilijk.

Ik heb voor dit verslag amper tot geen navraag gedaan, maar uit de verslaglegging meen ik het volgende te kunnen afleiden:
In de loop van de tijd begonnen leden van de commissie zich terug te trekken. Begin 2019 verliet Irene de commissie omdat ze samenhang en de interne samenwerking miste. Ook Marianne legde haar taak neer. Beiden bleven Natuurlijk Tuinieren een warm hart toedragen, maar deze commissie had hen niet gebracht wat ze ervan gehoopt hadden. Peter stapte ook uit de commissie. Hij wilde wel dingen maken, maar niet vergaderen om het vergaderen. De commissie maakte weinig gebruik van het Verenigingsgebouw en bovendien stopte Katja als barcoördinator in dat gebouw. Zo werd ook haar rol wat kleiner. Katja zal in 2023 weer actiever worden binnen de commissie.
Imke bracht in dat Jan, als 2e secretaris vanuit het bestuur, de werkgroepen Algemeen Werk aanstuurde en dat het volgens haar daarom logischer was dat hij beter de rol van bemiddelaar tussen bestuur en de commissie op zich zou kunnen nemen.
Waren we zo snel gekomen als waar we nu zijn? Een solida fundament voor de commissie is door voornoemde pioniers gelegd, en daar zijn we hen dankbaar voor.

En toen kwam er ... corona!

Coronatijd

Namens het AVVN stuurt Herman Vroklage ons op 29 april 2020 een bericht met als onderwerp 'Verlenging starttraject Keurmerk'. Hij schrijft:

De coronacrisis gaat niet aan het samen tuinieren voorbij. Het is de afgelopen tijd niet mogelijk geweest om optimaal werkbezoeken af te leggen. Het waarborgen van de veiligheid en gezondheid van onze vertegenwoordigers en van de leden van de tuinclub staat boven alles. Hoe de coronacrisis de komende tijd verder het maatschappelijk leven zal beïnvloeden is voor iedereen nu onzeker. Het is daarmee niet ondenkbaar dat werkbezoeken sowieso nog na 20 mei door ons - en mogelijk ook door jullie - als niet verantwoord worden bestempeld. Daarbij komt dat er naar waarschijnlijkheid bij jullie door de coronacrisis ook hobbels zijn in het uitvoeren van in het bijzonder het natuurlijk beheer en onderhoud.

Het starttraject van het keurmerk duurt 2 jaar, maar bij uitzonderlijke aangelegenheden kan daarvan afgeweken worden. Daarom bieden we jullie de mogelijkheid om het starttraject te verlengen. Ga vooralsnog uit van nog maximaal 1 jaar. Een kortere tijdspanne zal mogelijk zijn als alle partijen het erover eens zijn dat dit haalbaar en vooral ook veilig is.

Een verlenging betekent overigens niet dat er daardoor ook minder workshops en/of begeleidende bezoeken zullen plaatsvinden. Het quotum waar jullie recht op hebben wordt uitgesmeerd over een langere periode.

Graag jullie reactie.

Tot zover Herman Vroklage.

Van zijn aanbod hebben we, uiteraard, met dankbaarheid gebruik gemaakt. Het nare ongeluk dat Roos in die periode kreeg, maakte het voor haar bovendien onmogelijk om ons te komen bezoeken.

Op aanraden van Nina heeft bestuurslid Jan eind 2020 een gezamenlijk overleg tussen de werkgroep Natuurlijk Tuinieren (wat daarvan restte) en de werkbegeleiders van het Algemeen Werk belegd. Het was voor iedereen duidelijk dat deze twee werkgroepen hetzelfde wilden en nastreefden. Daarop is besloten om deze groepen te gaan samenvoegen. Dit werd later door de Algemene Ledenvergadering bekrachtigd.

Weer later, eind 2021, werden ook de leden van de Tuintaxatiecommissie hieraan toegevoegd. Zo hebben we nu de Werkgroep 'Groen' waarin alle taken verenigd zijn.

Een ander begin

Het was vanaf het begin duidelijk dat de nieuwe vorm, het samengaan van de werkgroep Natuurlijk Tuinieren en het Algemeen Werk, heel goed beviel.
Er kon nu verder gebouwd worden op het stevige fundament dat de eerdere mensen die zich inzetten voor het Natuurlijk Tuinieren hadden neergezet.
De kennis en kunde van de coördinatoren die het Algemeen Werk begeleiden was een welkome aanvulling voor de werkgroep Natuurlijk Tuinieren. En omdat de lijnen nu een stuk korter waren konden er veel sneller knopen worden doorgehakt.

In een overleg met Roos werd het bijvoorbeeld duidelijk dat het voor het Natuurlijk Tuinieren heel prettig zou zijn om over een eigen kas te beschikken. Toen kwam een enorme tuin te koop, en op de uiterste punt (een smalle strook) daarvan stond een kas, en enkele fruitbomen. Meer fruitbomen was ook al een wens. Het lukte, met steun van de Algemene Ledenvergadering, om dit stuk beschikbaar te maken voor de vereniging en daarmee voor het Natuurlijk Tuinieren.

De Commissie Natuurlijk Tuinieren / Werkgroep Groen ging bestaan uit: de werkgroep-begeleiders Linda *(tuin 13)*, die dit samen doet met Devi *(tuin 15)*, Loes *(tuin 56)* en Nina *(tuin 80)*, met Gerrit als achterwacht.
Nina nam ook de communicatie tussen de werkgroep en Roos voor haar rekening.

Daar Nina zich heel erg druk had gemaakt op en voor het complex nam Gerrit deze taak ergens in 2021 van haar over. Ook legde Nina haar taak als coördinator van het Algemeen Werk neer.

Begin 2022 zitten er in de commissie Natuurlijk Tuinieren / Werkgroep Groen:
Werkgroep 1 - Linda *(tuin 13)* en Devi *(tuin 15)*.
Werkgroep 2 - Hanneke *(tuin 20)*. Omdat Hanneke nog niet eerder algemeen werk heeft begeleid, is Gerrit *(tuin 91)* haar achterwacht.
Werkgroep 3 - Gerrit met hulp van Hanneke. Nina is achterwacht.

Gerrit en Sonja doen Advies Natuurlijk Tuinieren, Sonja coördineert de 70+ Zomerwerkgroep (drie zaterdagochtenden in de zomervakantie), Nienke *(tuin 8)* doet en coördineert de bouw van insectenhotels en nestkasten en Martin *(tuin 99)* en Gerrit vormen de Werkgroep Bomen.

Lucie *(tuin 60)* initieert en coördineert de bijeenkomsten Natuureducatie, om te beginnen voor groepen van basisschool De Kinderboom. Zij onderhoudt het contact met deze nabijgelegen school.
Haar verslag van de Natuureducatie op Buitenzorg is hierbij als bijlage toegevoegd.

Wat we geprobeerd hebben is om met alle leden te communiceren. We hebben aparte nieuwsbrieven gepubliceerd in juni 2019, juli 2019, zomer 2020 en voorjaar 2021. Verder hebben we geregeld verslag gedaan ondermeer via de digitale nieuwsbrieven en op onze website. In de ledenvergadering hebben we korte verslagen gegeven. Vanaf augustus 2022 bremgen we weer elk kwartaal een verslag uit en delen we wetenswaardigheden.

Wat ons verrastte, is de bereidwilligheid van vrijwel alle tuinders om mee te werken en mee te denken over het Natuurlijk Tuinieren. Natuurlijk zijn er enkelen die hier weinig voor voelen, die op de hun vertrouwde wijze willen blijven tuinieren. En daar is uiteraard ook ruimte voor, ofschoon niet in onze algemene stukken groen.

Er zijn tuinders die op de meer traditionele manier - slakkenkorrels! - willen blijven tuinieren, omdat ze dat van huisuit hebben meegekregen. Ze zeggen daarbij iets als: 'Mijn familie bestaat uit kwekers, dus die weten heus wel wat ze doen.'
Nu heeft een van deze tuinders een gedeelte van het openbaar groen in beheer. Toen we opmerkten dat daar beter geen gif meer mocht worden gebruikt, stuitte dat eerst op weerstand. 'Maar dan kan ik geen goede een-jarigen meer kweken!' Op de vraag of dat dan écht zo nodig was om dat stuk 'mooi' te kunnen houden kwam de verbaasde reactie: 'Maar mogen het dan ook vaste planten en twee-jarigen zijn?'
Jawel hoor, dat mocht. Daar is hij toen onmiddellijk mee aan de slag gegaan en ondertussen groeit en bloeit zijn gedeelte als nooit tevoren. Ook andere sceptici lijken het Natuurlijk Tuinieren meer en meer te gaan waarderen. Welaan, het kost tijd.

Wat we in 2021/2022 ook geprobeerd hebben, is het bedienen van een extra groep mensen, van buiten de tuinvereniging, die op Buitenzorg een groene activiteit zou kunnen ontwikkelen. In eerste instantie betrof dit de groep 'Sweet Seventy', een gezelschap van oudere dames die in enkele verhoogde bakken zou gaan tuinieren en wekelijks een paar gezellige uren op Buitenzorg zou doorbrengen.Het ging allemaal voortvarend van start, maar het was, denken we, toch wat te vrijblijvend. En 1 keer per week, soms 1 keer per 2 weken was niet genoeg om de slakkenplaag tegen te gaan.

Ouderdom en een onregelmatige komst heeft geleid tot een beëindiging van deze activiteit. Over het gebruik van de bakken wordt verder nagedacht. Misschien iets om met de school De Kinderboom te gaan doen.

Workshops
Het eerste bezoek van Roos Broersen was op 12 oktober 2019, haar tweede bezoek was op 24 oktober 2021 waarna het 3e bezoek op 29 april 2022 plaatsgreep. En het vierde en laatste bezoek was op 2 juli 2022.

Roos heeft de volgende vier workshops gegeven: Compost, het Zwarte Goud, op 25 januari 2020, Kundig snoeien, op 19 maart 2022, De Watervriendelijke tuin, op 2 juli 2022 en Planten vermeerderen, op 3 september 2022.
Haar samenvattingen van deze vier workshops zijn op onze website gepubliceerd.

Resultaten
We hebben aan verschillende plannen en projecten gewerkt. Voor een groot deel ingegeven door de prioriteitenlijst van Roos.

- Enkele dingen waren makkelijk te realiseren, zoals het losmaken van knellende bindsels bij sommige bomen voor het Verenigingsgebouw.

- We hebben een werkbezoek gebracht bij volkstuinpark De Grote Braak om te kijken hoe ze daar omgaan met het maken van compost. Daarna hebben we onze compost-bakken opnieuw ingericht. De regels met wat je wel en niet kan composteren zichtbaar opgehangen.

- De bakken bij de Jan Hoekseltuin worden beheerd door (compostmeester) Sonja *(tuin 43)*. Sonja controleert de bakken en heeft met de Zomerwerkgroep 70+ de bakken geschoond. Tuinders Henne en Krista *(tuin 76)* keren op verzoek de bakken en zeven de compost weg.

- De bakken in tuin 98 (de 'toilettuin') worden beheerd door Nina *(tuin 80)*. Hier vinden we ook twee aparte bakken voor klimop en beukenblad.

- Onder leiding van Nienke *(tuin 8)* zijn er verschillende vogelhuisjes gemaakt en deze hebben hun weg in en rond de Jan Hoekseltuin en het Verenigingsgebouw gevonden. Het is de bedoeling dat we dit in 2023 herhalen, maar dan moeten de vogelhuisjes naar de eigen tuinen van de mensen die hieraan meedoen.

– Er is een vleermuiskast opgehangen. Hier gaan we er in 2023 meer van maken, tegelijk met de vogelhuisjes.

– Vervolgens willen we egelhuizen gaan maken, en plaatsen in de buurt van compostbakken. Daar willen we medio 2023 een workshop aan gaan wijden.

– Op verschillende plekken hebben we insectenhotels gebouwd. Dit onder andere in samenwerking met basisschool De Kinderboom.

– In een beschutte hoek van de Jan Hoekseltuin is, in nauwe samenwerking met een (biologisch-dynamische) imker uit Vogeldorp, een plek voor bijenkasten ingericht. Op dit moment zijn er drie kasten. De groeps-app voor Buitenzorgers die bij deze activiteit hoort, wordt druk bezocht.

– We hebben alle bomen op de tuin geïnventariseerd. Er is een (interactieve) plattegrond gemaakt waar alle huidige bomen op staan.

– Er is een Bomenplan opgesteld dat bestaat uit de volgende onderdelen:

- Plattegrond met soort-aanduiding.
- Bomen per tuin, en in algemeen groen van het tuinpark. (Bij verkoop: lijst geven.)
- Bomen per soort.
- Bijzondere bomen op het complex.
- Aanbevolen bomen voor op Buitenzorg.
- Regels over snoei en verwijdering (bij valgevaar of ziekte).
- Regels kapvergunning van de Gemeente Amsterdam.

– In de digitale nieuwsbrief en op de website gaan we verhalen over bijzondere bomen op Buitenzorg vertellen, en misschien plaatsen we ook naambordjes bij dergelijke bomen.

– Het Algemeen Werk en de Werkgroep Natuurlijk Tuinieren zijn in elkaar opgegaan en vormen nu één commissie. Op instigatie van Jan *(tuin 64)*, de 2e secretaris van het bestuur, is er tweemaal per jaar een werkoverleg.

– Tijdens de reguliere werkbeurten op zaterdagochtend trekken we tijd uit voor een informatief praatje. Bijvoorbeeld over de spinselrups en dat deze eigenlijk geen schade toebrengt aan de gastheer, de kardinaalsmuts *(Euonymus)*.

– We hebben een gedeelte van een zeer grote, bestaande tuin bij het algemeen groen getrokken alwaar we nu een kas voor het Algemeen Werk / Natuurlijk Tuinieren hebben, plus verhoogde bakken, fruitbomen en een bloembed met inheemse planten.

– De beplanting voor de heggen mag geen planten die verhouten of planten met stekels bevatten. We streven ernaar om alle stroken begroeid te krijgen. Maar een enkele oudere tuinder wil hier nog niet aan. Dit vinden we geen probleem. In de nieuwsbrief geven we informatie over welke planten ervoor geschikt zijn. Ook geven we informatie over hoe en wanneer de heggen het beste te snoeien. (Informatie voor nieuwe tuinders.)

– In het werken met de kinderen van basisschool De Kinderboom hebben we om de vijgenboom, die we in 2021 van de school als dank voor de lessen natuureducatie cadeau hebben gekregen, een hekje gevlochten. Dat gaf ons het idee om iets soortgelijks, maar dan groter, bij de ingang te realiseren.
We moeten dan een aantal van onze hazelaars snoeien. Die kunnen we als vlechtmateriaal en als paaltjes gebruiken.

– We hebben eerder geprobeerd om onze hoofdingang te verfraaien met bloeiende planten. Een deel daarvan is echter moedwillig vernield. Door het een wat steviger kader te geven hopen we vandalisme in de toekomst kunnen voorkomen. We zullen steviger planten moeten gebruiken.
Snoeien: najaar 2022. Bouw vlechtwerk en herplanten: najaar 2022.

– We hebben een Paulownia geplant op het grasveld naast Museum Amsterdam Noord, naast Buitenzorg, als cadeau voor het 100-jarige Vogeldorp, onze buren. Deze boom is vernield en we plantten een tweede exemplaar. Ook die boom werd vernield. Begin 2022 hebben we op dezelfde plek een walnootboom geplant, vergezeld van een toelichtende brief aan omwonenden. Tot op heden is deze boom heel gebleven.

– We hebben een gefaseerd maaibeleid voor de algemene grasvelden ingevoerd.

– We hebben de basis van een paddenpoel gerealiseerd, nabij de achteringang van Buitenzorg. In de loop van 2023 zal dit verder worden verfijnd.

– We proberen de waterhuishouding in tuin 98a te verbeteren door het aanleggen van een afwateringsbuis naar de greppel voor het afvoeren van boezemwater. Tuin 98a is van nature erg laag en grondwater is niet af te voeren.

– De stekken en planten die over waren uit de kas voor Natuurlijk Tuinieren hebben we onder de tuinders verdeeld.

– Planten die tuinders hebben opgekweekt, zijn, waar mogelijk, in het algemeen groen van Buitenzorg geplant.

Muziektheater in het Simon Vinkenoogtheater bij de Boom.

– Ons Verenigingsgebouw is vele malen gebruikt als start- of omkleedlocatie voor dans- en theatervoorstellingen in m.n. het Vliegenbos. Een van die voorstellingen, van theatermaaktster en huidig stadsdichter van Amsterdam Marjolein van Heemstra, ging over het fenomeen en het belang van de duisternis. Deze voorstelling is voor ons als tuinders een extra twee avonden opgevoerd.

– Bovengenoemde Marjolein van Heemstra is een onderzoek gestart naar de aanwezigheid van glimwormen in het Vliegenbos. Hierbij is een aantal Buitenzorgers actief betrokken.

– De Gemeente Amsterdam doet onderzoek naar de vleermuizenpopulatie in de stad. Buitenzorg is een van de plekken waar ze dit onderzoek verrichten.

– Toen er elders een locatie uitviel, is er op Buitenzorg een onderzoek gedaan (met een lichtkast) naar nachtvlinders. Hoeveel en welke soorten komen er hier voor? Ook dit zal een vervolg krijgen.

Tijdens de (droge) zomer van 2022 hebben we de vijver in de Jan Hoekseltuin, dat is de algemene tuin bij de hoofdingang, geschoond. Al doende bedachten we dat er op privé-tuinen plekken kunnen worden gemaakt waar vogels veilig kunnen drinken en badderen. Dergelijke vogelbadjes hebben we toen allereerst in het algemeen groen van Buitenzorg geplaatst.

Begin september '22 is er een testversie van het Kabouterpad uitgezet. Ervaringen worden in de loop van dit jaar verwerkt tot een definitieve, speelse wandelroute.

Het is nooit af

Dit verslag loopt tot de herfst van 2022. Daarna zullen we verder gaan met het uitvoeren van het Natuurlijk Tuinieren. Ook zullen we nieuwe stappen moeten blijven zetten. Ideeën te over.

Er zijn plannen om de hoofdingang zichtbaarder en aantrekkelijker te maken.

Amsterdam, 5 september 2022

Gerrit Mol

De entrée en een deel van de Jan Hoekseltuin van Tuinpark Buitenzorg. (Foto: René Louman)

- Bijlage -
Natuureducatie op Buitenzorg

In 2019 benaderde Imke Lampe, onze 1e secretaris, tuinder Lucie met de vraag of zij natuureducatie voor scholen zou willen opzetten. Lucie maakte een kleine opzet en benaderde daarmee De Kinderboom, de dichtstbij Buitenzorg gelegen basisschool. De toenmalige directeur reageerde positief en speelde het plan door naar de kleuter-leerkrachten. Zij wilden graag met hun kinderen voorjaar 2020 naar Buitenzorg komen. Helaas gooide ook hier corona roet in het eten. Een jaar later werd de school opnieuw benaderd en toen konden de eerste activiteiten plaatsvinden. Die waren een groot succes. Kinderen, meegekomen ouders, leerkrachten en begeleidende tuinders waren allemaal even enthousiast. Dit smaakte naar meer.

Activiteiten in 2021 en 2022
Donderdag 20 mei en 10 juni 2021 kwamen de kleuters van De Kinderboom naar Buitenzorg voor een natuurles.
De eerste les ging over *Groeien en bloeien*, het motto van de school. Samen met de kinderen keken we naar tekenen van groei en bloei: waaraan kan je zien dat een plant gegroeid is? De andere zintuigen kwamen ook aan bod: we roken aan de lavendel, voelden het verschil tussen het kleefkruid en de salie, we proefden een blaadje basilicum en lieve-vrouwe-bedstro.

De tweede ochtend ging over *Kleine beestjes*. Sonja had prachtige tekeningen gemaakt van verschillende soorten beestjes: wie ziet er een beestje dat je in het echt ook wel eens hebt gezien? En wie ziet er een beestje dat je nog nooit in het echt hebt gezien?

In het voorjaar van 2022 kwamen de kleutergroep en de groep nieuwkomers. Zij deden hetzelfde programma over groeien en bloeien en kleine beestjes

In september 2021 kwam ook Groep 3 naar Buitenzorg. Deze keer ging het over *Oogsten*. De groepjes kregen een mandje mee waarin zij eetbare planten en vruchten verzamelden, ook op de tuinen van de tuinders/begeleiders.
Ter plekke proefden zij vaak wat ze in hun mandje stopten. Rozenbottels bleken veel lekkerder dan ze gedacht hadden.
De oogst ging mee naar school waar de leerkracht met de kinderen soep ging maken.

Kinderen van basisschool De Kinderboom krijgen natuurles op Tuinpark Buitenzorg.

De leerkracht van Groep 4 stuurde een e-mail met de vraag of zij met haar groep de volgende dag na het paasontbijt langs kon komen. 'Even in het groen zijn' zoals zij dat noemde. Ze hadden de opgekweekte plantjes uit de zaadjes van Albert Heijn meegenomen. Die gingen we samen in de moestuinbakken planten.

Het project voor Groep 8 ging niet door wegens krapte in het schoolprogramma. Daarvoor in de plaats kwamen de kinderen een middagje klussen. Ze werkten in vier groepjes: een groepje dat een insectenhotel ging bouwen, een dat wilgenheggetjes ging vlechten, een groepje dat aan de paddenpoel werkte en een groepje dat ging snoeien. Na het harde werken was er limonade en koek en werd er geëvalueerd. De aanvankelijke scepsis bij sommige kinderen was geheel verdwenen. Fysiek bezig zijn in het groen was de kinderen goed bevallen.

De opzet van alle activiteiten is meestal hetzelfde:
- Start in een kring onder de grote esdoorn in het Simon Vinkenoog Theater.
- Daarna in kleine groepjes onder begeleiding van een tuinder op onderzoek uit of aan het werk in de gemeenschappelijke delen van het tuincomplex.
- Afsluiting in de kring met reflectie op en uitwisseling van de opgedane ervaringen

De leerkrachten van De Kinderboom vinden de activiteiten op Buitenzorg enorm waardevol voor hun leerlingen, die met hun ouders weinig in het groen komen. Op Buitenzorg doen ze allerlei zintuiglijke ervaringen op. Informatie over planten en dieren komt als vanzelfsprekend aan bod tijdens het kijken, voelen, ruiken, proeven en luisteren.

Het komend schooljaar zal Lucie met de directeur van De Kinderboom principe-afspraken maken over de samenwerking tussen Buitenzorg en de school.

De werkgroep Natuureducatie bestaat uit:
Els *(tuin 4)*, Nienke *(tuin 8)*, Sonja *(tuin 43)*, Elly *(tuin 36)*, Yvonne *(tuin 54)* en Lucie *(tuin 60 & coördinatie)*.

Op de werkmiddag van Groep 8 deden ook Geert *(tuin 22)* en Gerrit *(tuin 91)* mee.

Lucie *(tuin 60)*

Colofon

Tekst: Gerrit Mol, Lucie Visch
Redactie: René Louman, Edith Ringnalda, Martin van der Veen
Vormgeving: Martin van der Veen

Tuinpark Buitenzorg
Zamenhofstraat 41,
1022 AC Amsterdam
www.tuinparkbuitenzorg.nl